

महान गुरूजनानां न मारता इहलोकीं भिक्षुकिने उदरनिर्वाह करणे देखिल श्रेयस्कर, अर्थलोभाने या गुरूजनानां मारून

आम्हाला इथे त्यांच्या रक्ताने माखलेले भोगच भोगावे लागतील. ॥ ५ ॥

गुरूनिति । गुरून् द्रोणादीनहत्वा परलोकविरुद्धो गुरुवधस्तमकृत्वा इह लोके भिक्षान्नमपि भोक्तुं श्रेयः उचितम् । विपक्षे तु न केवलं परत्र दुःखम्, इहैव तु नरकदुःखमनुभवेयमित्याह--- हत्वेति । । गुरून् हत्वा इहैव तु रुधिरेण प्रदिधान् प्रकर्षेण लिप्तानर्थकामान् भोगानाहंभुञ्जीय अशनीयान् । यद्वा अर्थकामानिति गुरूणां विशेषणम् । अर्थतृष्णाकुलत्वादेते तावद्युद्धान्न निवर्तेरन् । तस्मादेतद्वधःप्रसज्येतैवेत्यर्थः । तथा च युधिष्ठिरं प्रति भीष्मेणोक्तम् । ‘अर्थस्य पुरुषो दासो

दासस्त्वर्थो न कस्यचित् । इति सत्यं महाराज बुद्धोऽस्म्यर्थेन कौरवैः’ (महा भीष्म ४३ । ४१) ॥ ५ ॥

द्रोणादीगुरूजनानां मारण्यापेक्षा, अर्थात् परलोक प्राप्ति विरोधी गुरुवधादि कार्य करण्यापेक्षा, इहलोकीं भिक्षुकिने उदरनिर्वाह करणे देखिल श्रेयस्कर. परंतु असे विपरीत आचरण केल्याने तर, न केवळ परलोकी दुःखभोग, परंतुत इहलोकी देखिल नरकयातना भोगाव्या लागतील. हीच गोष्ट, हत्वादि वाक्यांद्वारा स्पष्ट केली आहे. गुरूजनांची हत्या करून तर इहलोकी देखिल रक्तरंजित, रक्ताने अत्यंतिक माखलेले असे अर्थकामादि भोग भोगू, त्यांचा अनुभव घेवू. अथवा येथे, अर्थकामान् हे गुरूजनांचे विशेषण देखिल असू शकते. भाव असा कि, धनलोभाच्या व्याकुळतेने संभवतः हे लोक युद्धापसून परावृत्त होणार नाहीत, अशा अवस्थेमध्ये या सर्वांच्या वधाचा प्रसंग अवश्यच उपस्थित होईल. असीच एक गोष्ट भीष्मांनी, ‘मनुष्य संपत्तिचा दास आहे समृद्धि कोणाचीही दासी नाही महाराज युधिष्ठिर हे सत्य आहे कि मी धनसंपत्तिद्वारा कौरवांसी बांधला गेलो आहे’ (महा भीष्म ४३ । ४१) अश्या प्रकारे

युधिष्ठिरास सांगितली आहे. ॥ ५ ॥

किं च यद्यप्यधर्ममङ्गीकरिष्यामस्तथापि किमस्माकं जयः पराजयो वा भवेदिति न ज्ञायत इत्याह-----

या अधिक मी अधर्म अर्थात् युद्ध स्विकारले तरी देखिल आमचा जय होणार कि पराजय हे समजत नाही असे

सांगतो आहे-----

न चैतद्विद्मः कतरन्नो गरीयो

यद्वा जयेम यदि वा नो जयेयुः ।

यानेव हत्वा न जिजीविषामः

तेऽवस्थिताः प्रमुखे धार्तराष्ट्राः ॥ ६ ॥

आम्ही जय मिळवावा किंवा त्यांनी आम्हास जिंकवे, यापैकी आम्हास श्रेयस्कर कोणते तेहि कळत नाही, ज्यांना

मारून जिवंत राहण्याची इच्छा नाही, तेच हे कौरव युद्धास सम्मुख ठाकले आहेत. ॥ ६ ॥